

Kulturelt mangfold

Arbeid med kulturelt mangfold i barnehagen for de yngste barna

Frida Kaspersen Dahl
kandidatnummer: 2013

Bacheloroppgave
BHBAC3900

Trondheim 2019

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

Forord!

Arbeidet med bacheloroppgaven startet allerede i begynnelsen av studieforløpet, hvor tanker og erfaringer underveis i utdanningen har vært med på å forme og skape interesse for barnehagen som en flerkulturell arena. Det var med bakgrunn i dette at jeg ønsket å skrive en oppgave som bygget på mine interesser for det flerkulturelle samfunnet og da barnehagen. Arbeidet med bacheloroppgaven har vært utfordrende og tidkrevende, likevel sitter jeg igjen med masse kunnskap og erfaringer jeg ikke ville vært foruten.

Jeg ønsker å takke mine veiledere, Trude Kristiansen og Marit Kanstad, for god oppfølging og veiledning gjennom prosjektet. Videre ønsker jeg å takke min gode venn Martine for god støtte og motivasjon gjennom oppgaven.

Takk!

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	4
1.1 Bakgrunn for valg av tema	4
1.2 Valg av problemstilling	5
1.3 Begrepsavklaring:	5
1.4 Oppgavens oppbygging og avgrensning	6
2 Teori	7
2.1 Kulturelt mangfold	7
2.2 Foreldresamarbeid.....	8
2.3 Fellesskap og inkludering	9
2.4 Kultur og identitet.....	9
2.5.1 Sosialiseringssprosess.....	10
2.5 Personalets holdninger og verdier	10
2.6 Flerkulturell pedagogikk	11
2.7 Arbeid med de yngste barna	13
3. Metode	14
3.1 Valg av metode	14
3.1.1 Intervju som metode.....	15
3.1.2 Valg av informanter	15
3.2 Beskrivelse av gjennomføring	16
3.3 Analyse av data.....	16
3.4 Metodekritikk	17
3.4.1 Reliabilitet og Validitet	17
3.5 Etsiske retningslinjer	18
4. Presentasjon av funn og drøfting	19
4.1 Personalets holdninger og verdier.....	19
4.1.1 Personalets kompetanse.....	21
4.3.1 Inkludering og fellesskap.....	22
4.2 Foreldresamarbeid.....	22
4.3 Synliggjøring av kulturelt mangfold	23
4.4 Pedagogisk tilnærming.....	26
5. Oppsummerende drøfting	28
5.1 Avslutning	30
6. Litteraturliste	31
7. Vedlegg – Samtykkeskjema/Informasjonsskriv	33
8. Vedlegg – Intervjuguide	34

1 Innledning

I følge Statistisk sentralbyrå var det per 1. januar 2019 totalt 944 402 innvandrere og barn av innvandrerforeldre i Norge (Statistisk sentralbyrå, 2019). I et samfunn under stadig utvikling, som vokser og blir stadig mer mangfoldig er det viktig at vi som jobber i barnehagen er bevisst det ansvaret vi har overfor hvert barn og hvordan vi kan være med på å skape tilhørighet, likestilling, likeverd og unngå fremmedfrykt.

I rammeplan for barnehagen står det at «Gjennom å delta i barnehagens fellesskap skal barna få mulighet til å utvikle forståelse for samfunnet og den verden de er en del av (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 8). Bakken nevner skolen som det viktigste virkemiddelet for å kunne bidra til kulturell samhørighetsfølelse og fellesskap i befolkningen (2016, s. 53-54). Selv om hun forteller om barn i skolealder og skolen som sosialiseringsarena kan man trekke linjene ned til barn i barnehagealder, og de aller yngste barna på småbarnsavdelingen.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Under utdanningsforløpet har jeg vært i praksis i mange ulike barnehager. Min erfaring er at mangfoldet i barnehagen er stort, og under stadig utvikling. Gjennom praksisperiodene har jeg stilt spørsmål til det kulturelle mangfoldet og hvordan man arbeider aktivt med dette i hverdagen i barnehagen. Som fordypning gjennom studiet har jeg valgt å fordype meg i småbarnspedagogikk. Spørsmålet om hvordan man kan tilrettelegge for anerkjennelse og synliggjøring også for de yngste barna ble sentralt. Jeg ønsket derfor å skrive bacheloroppgaven min om temaet kulturelt mangfold i barnehagen, da blant de yngste barna.

Ved å ha fokus på det kulturelle mangfoldet allerede på en småbarnsavdeling mener jeg man kan være med på å skape en barnehage hvor kulturelt og religiøst mangfold blir sett på som en ressurs. Altså hvor personalet har tilstrekkelig med kompetanse for å kunne synliggjøre og anerkjenne det kulturelle mangfoldet i hverdagen. Jeg ønsket med bakgrunn i dette å undersøke hvordan personalet legger til rette for, og arbeider med å anerkjenne og synliggjøre kulturelt mangfold for de yngste barna.

1.2 Valg av problemstilling

Prosesen å komme fram til, og velge en problemstilling var utfordrende. Det å skulle velge en problemstilling som belyste det jeg ønsket å skrive om var målet, og med temaet kulturelt mangfold vokste problemstillingen fram:

«Hvordan arbeider et utvalg barnehagelærere for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen, på en småbarnsavdeling?»

1.3 Begrepsavklaring:

Som en del av innledningen velger jeg å definere ulike begreper som er relevant for oppgaven og som vil være videre presentert i teorikapittelet og igjen i kapittelet «Presentasjon av funn og drøfting».

Kulturelt mangfold - Ordet «mangfold» kommer fra det engelske ordet «Diversity». Det handler om ulikhet, forskjellighet, foranderlighet, heterogenitet og noe som er uensartet eller vekslende. Direkte oversatt til mangfoldighet, likevel brukes ordet mangfold ofte. Relaterer vi det til kultur, får vi begrepet kulturelt mangfold (Gjervan, Andersen & Bleka, 2012, s. 26).

Flerkulturell pedagogikk definerer Sand som en pedagogikk som har det flerkulturelle som fokus i det pedagogiske arbeidet. Barnehagen har en flerkulturell pedagogisk tilnærming til det pedagogiske arbeidet, hvor begrepet flerkulturell pedagogikk er en del av barnehagens årsplan og praksis (Sand, 2016, s. 179- 188).

Kultur kan forstås som levesett og ulike måter å se på verden på, det er lært og er i motsetning til det som er medfødt og naturlig (Sand, 2016, s. 47). «Handlinger, skikker, tradisjoner og atferd forklares og forstås ofte som et resultat av kultur» (Sand, 2016, s.46). Kultur handler i denne oppgaven om ulike måter å leve på, ulike språk, skikker og tradisjoner.

Identitet kan defineres som måten du ser deg selv på, hva du selv identifiserer deg som. I denne oppgaven er begrepet identitet knyttet til det å være en del av et fellesskap og å identifisere seg selv som en del av dette fellesskapet. «Identitet skiller og forener, eller sagt på en annen måte: Alle fungerende fellesskap trekker grenser omkring seg selv (...)» (Eriksen, 2001, s. 43).

1.4 Oppgavens oppbygging og avgrensning

Oppgaven består av Innledning, Hoveddel og Avslutning, hvor de ulike delene er delt inn i kapitlene; Innledning, Teori, Metode, Presentasjon av funn og drøfting, Oppsummerende drøfting, Avslutning, Litteraturliste og Vedlegg.

Å skulle avgrense oppgaven var utfordrende da det gjennom intervjuene og analyse av data ble tydelig at jeg måtte ta med ulike momenter fra intervjuene, for å kunne svare på problemstillingen min. Informantene fortalte om fire ulike momenter man aktivt arbeider med for å anerkjenne og synliggjøre mangfold i barnehagen, nemlig; Personalets holdninger og verdier, Foreldresamarbeid, Praksis og Pedagogisk tilnærming. Disse momentene ble en viktig del av oppgaven for å kunne svare på problemstillingen min og er derfor representert i både teorikapittelet og i kapittelet om presentasjon av funn og drøfting. Oppgaven dekker et stort omfang og mange ulike perspektiver. Likevel ser jeg på disse som nødvendige å diskutere da de er sentrale deler i det pedagogiske arbeidet, og nødvendig å belyse for å kunne svare på problemstillingen: *«Hvordan arbeider et utvalg barnehagelærere for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen, på en småbarnsavdeling?»*

2 Teori

I dette kapitlet presenteres teoriperspektiver som er relevant for å finne svar på problemstillingen: «*Hvordan arbeider et utvalg barnehagelærere for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen, på en småbarnsavdeling?*» Problemstillingen gjør det naturlig å belyse teoretiske perspektiver som vil kunne bidra til aktuell drøfting. Teorikapitlet er delt inn i syv delkapitler, disse er: «Kulturelt mangfold», «Foreldresamarbeid», «Felleskap og inkludering», «Kultur og identitet», «Personalets holdninger og verdier», «Flerkulturell pedagogikk» og «Arbeid med de yngste barna». Delkapitlene er teoretiske perspektiver fra relevant pensumlitteratur, og har utgangspunkt i funnene fra intervjuene.

2.1 Kulturelt mangfold

Det er vanlig å snakke om flerkulturelle barnehager når man har barnehager med barn med ulik kulturell, religiøs og språklig bakgrunn. Denne beskrivelsen sier noe om eksistensen av et flerkulturelt mangfold, likevel sier den ikke noe om konsekvensen av mangfoldet. «Det er ikke gitt at en barnehage der barna har ulik språklig og kulturell bakgrunn har en flerkulturell pedagogisk tilnærming» (Gjervan, m. fl. 2012, s. 61). Videre snakker Gjervan m.fl. om en problemorientert og ressursorientert tilnærming til mangfold (2012, s. 61). De ulike tilnærmingene skaper ulike konsekvenser for hvordan man ivaretar etnisk mangfold i barnehagen (Gjervan, m.fl. 2012, s. 61).

Hauge sier i Gjervan m.fl. at «Å ikke ta utgangspunkt i barn og foreldres ulike språklige og kulturelle bakgrunn i barnehagens pedagogiske arbeid, kan betraktes som en *problemorientert tilnærming* til kulturelt mangfold (Hauge 2007)» (Hauge, 2007 i, Gjervan, m.fl. 2012, s. 63). En problemorientert tilnærming til mangfold bygger på en monokulturell pedagogisk forankring, hvor man ser på majoritetens kulturbakgrunn og språk som et naturlig mål og forutsetning for at barnehagen skal nå sine mål. Personalet har ikke en anerkjennende væremåte overfor barn og foreldres kulturelle og språklige bakgrunn. Ved en slik pedagogisk tilnærming ignoreres de språklige og kulturelle ressursene som ikke oppfattes som en del av det norske (Gjervan, m. fl. 2012, s. 63).

En ressursorientert tilnærming til mangfold bygger på å se et flerkulturelt miljø som en ressurs for samfunnet og for alle barn og voksne i barnehagen, uavhengig av bakgrunn. «Barnehagen tar konsekvensen av at barn og foreldre har ulike forutsetninger, ønsker og behov» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 67). Det som kjennetegner en flerkulturell pedagogisk praksis og tenkning er at man i barnehagen tar utgangspunkt i barn og voksnes kulturelle, språklige og religiøse mangfold (Gjervan, m.fl. 2012, s. 67). Hvis barnehagen har en ressursorientert tilnærming til mangfold innebærer dette at variasjon blir et grunnlag for det pedagogiske arbeidet, organiseringen og innholdet i barnehagen. Barna, foreldre og personalets ressurser og bakgrunn er en del av barnehagens daglige virksomhet og synliggjøres gjennom det pedagogiske arbeidet (Gjervan, m.fl. 2012, s. 67-68).

Begrepene minoritet og majoritet er to begreper vi bruker for å definere og omtale mennesker som lever i et flerkulturelt mangfold. Begrepene beskriver ofte en posisjon i samfunnet i forhold til dominans og antall. Minoritet kommer fra ordet *minor* og kan brukes for å beskrive noe som er mindre, sekundært og/eller avhengig av noe. Ordet majoritet kommer fra ordet *major* og brukes for å beskrive noe som er større, mer betydningsfull eller dominerende. «Det er vanlig å bruke begrepsparet i forhold til hvilke etniske grupper som er størst i et samfunn og hvilke grupper som er i mindretall» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 21).

2.2 Foreldresamarbeid

Barnehagen i dag er preget av variasjon og mangfold. Personalet, familiene og barna er ulike med hensyn til livssyn, sosiokulturelle verdier og nasjonalitet. Tidligere representerte barnehagen noen få barn og en homogen gruppe foreldre, i dag er barnehagen i mye større grad en flerkulturell arena. Foreldrene representerer ulikhet og mangfold. Foreldre med ulike kulturelle bakgrunner kan oppleves som sårbare i møte med barnehageprofesjonen og barnehagelærerens rolle. En forutsetning for å skape et godt samarbeid, er å møte foreldrene som en ressurs for barnehagen og anerkjenne og inkludere deres ønsker i den grad det er mulig (Glaser, 2018, s. 17-18). Barnehagen skal møte krav fra samfunnet, samtidig som det skal være en balanse mellom gruppens ønsker og behov, og enkeltbarn og foreldre. Glaser skriver at det må være en balanse mellom hensynet til barnehagens samfunnsmandat, foreldrenes oppdragermandat og hensynet til barnets beste (2018, s. 19).

2.3 Fellesskap og inkludering

I rammeplan for barnehagen under barnehagens verdigrunnlag står det at barnehagen skal «(...) bidra til at barna møter og skaper et likestilt samfunn. Alle skal ha like muligheter til å bli sett, hørt og oppmuntret til å delta i fellesskap i alle aktiviteter i barnehagen» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 10). I en ressursorientert barnehage med barn fra minoritets- og majoritetsbakgrunn er alle inkludert i et flerkulturelt fellesskap. Hvis det å være i et flerkulturelt miljø oppleves som noe verdifullt av de voksne, vil også barna oppleve dette som noe positivt (Gjervan, m.fl. 2012, s. 68). Ved en ressursorientert tilnærming til mangfold vil barnehagen kunne gi gode muligheter for at alle får likeverdige muligheter til mestring, læring og utvikling i barnehagen, uavhengig av kulturell bakgrunn. På denne måten vil barnehagen kunne legge til rette for utviklingen av et flerkulturelt fellesskap som inkluderer alle barn, også barn med minoritetsbakgrunn. Ved å arbeide for en slik tilnærming kan man gi grobunn for antirasistisk arbeid og forebygge diskriminering i barnehagen blant voksne og barn (Gjervan, m.fl. 2012, s. 68-69). Gjennom synliggjøring av mangfold og etablering av et inkluderende fellesskap vil barnehagen kunne være en arena for å bidra til at alle barn utvikler erfaringer og kunnskaper som gjør at de vil kunne mestre kompleksiteten i samfunnet og hverdagen (Gjervan, m.fl. 2012, s. 10). «Vi ønsker å inspirere til en ressursorientert holdning til mangfold der barnehagen kan være et sted både for gjenkjennelse og for utvidelse av perspektiver» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 10).

2.4 Kultur og identitet

«Kultur handler om å ha noe felles» (Svare, 2017, s. 125). Mennesket vil alltid være preget av kulturen og kan ikke leve utenfor kulturen. Svare refererer til Gertz som definerer kultur som overførte mønstre av mening nedfelt i symboler satt i et system av arvede forestillinger som uttrykkes i symbolske former. Disse er historisk overført og gjør det mulig for mennesker å kommunisere, ta vare på og utvikle sine holdninger til livet og sin kunnskap (Svare, 2017, s. 125). Kultur og religion henger tett sammen. Det er derfor viktig at personalet arbeider sammen med foreldrene for å sikre at de høytidene som markeres fra de ulike religionene, er en del av familiens tradisjoner og kultur (Svare, 2017, s. 143). Det henger igjen sammen med begrepet identitet.

2.5.1 Sosialiseringsspross

Gjervan, Andersen og Bleka refererer til Hoëm som «er opptatt av at menneskets utvikling skjer innenfor samfunnsmessige og kulturelle strukturer og påvirkes av disse. Kultur læres i sosialiseringssprossen» (Hoëm i Gjervan, m.fl. 2012, s. 67). For enkeltindividet er sosialiseringssprossen en spross som fører fram til dannning av den enkeltes identitet. I samfunnsperspektiv er resultatet av sosialiseringssprossen at kulturen overføres til neste generasjon, samtidig som den endres og utvikles (Gjervan, m. fl. 2012, s. 67).

2.5 Personalets holdninger og verdier

«Personalets evne og vilje til å fornye og tilpasse barnehagen til en flerkulturell hverdag er avgjørende for hvordan barnehagen klarer å imøtekomme barn og foreldre med sine behov og forutsetninger» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 72). Barnehagens verdigrunnlag bygger på barnehagen som en inkluderende arena hvor alle barn skal få de samme mulighetene, bli sett og hørt, og anerkjent for dem de er, uavhengig av kulturell bakgrunn og forutsetninger. I barnehagens verdigrunnlag beskrevet i rammeplan for barnehagen står det følgende: «Barnehagen skal bruke mangfold som en ressurs i det pedagogiske arbeidet og støtte, styrke og følge opp barna ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 9).

Personalets holdninger og verdier knyttet opp mot kulturelt mangfold vil kunne være med på å påvirke i hvilken grad barnehagens verdigrunnlag kommer til syne i barnehagens pedagogiske arbeid, og i hvilken grad kravene fra rammeplanen bli møtt. «Vi forholder oss til det som oppleves annerledes og ukjent på forskjellige måter» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 74). Noen er nysgjerrige og åpne, andre igjen er mistenksomme, skeptiske eller opplever en følelse av frykt og redsel. Dette avhenger av våre holdninger og kunnskaper, og hvordan man som personale i barnehagen evner å håndtere mangfold (Gjervan, m.fl. 2012, s. 74). Ofte definerer vi hverandre inn i ulike grupper og har ulike grader av fordommer mot grupper og mennesker vi opplever som annerledes.

Det lages ofte skiller mellom *vi* og *de andre* som springer fram med utgangspunkt i skillet mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen: «*vi* nordmenn og *våre* tradisjoner, *de* innvandrerne og *deres* tradisjoner» (Gjervan, m, fl. 2012, s. 74-75). Skillene kan være med på å stigmatisere, og bidra til at minoritetsgruppen holdes utenfor fellesskapet. «Vi ser vår egen kultur som det naturlige utgangspunktet og vurderer andre ut fra vårt eget, noe som gjør at andre kulturer og levemåter ofte blir sett på som mindreverdige eller unormale» (Gjervan, m.fl. 2012,

s. 75). Personalet trenger derfor tilstrekkelig med kunnskap og ferdigheter som gjør det mulig for dem å håndtere det flerkulturelle mangfoldet på en god måte. Kunnskap om ulike kulturer, land, og religioner er viktig når de skal ta imot barn med en annen kulturbakgrunn enn norsk i barnehagen. Personalets holdninger til disse kulturene vil være en forutsetning for i hvilken grad barna og deres familier føler seg velkommen, anerkjent og respektert som en del av fellesskapet i barnehagen (Gjervan, m.fl. 2012, s. 73-75).

De ansattes holdninger vil være preget av den enkeltes kompetanse. «For å være sikre et likeverdig utviklings- og læringstilbud til alle barn i flerkulturelle barnehager er det viktig at førskolelærere og øvrig personalet har relevant kunnskaper og erfaringer» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 78). Videre skriver Gjervan m.fl. at flerkulturell kompetanse kan inneholde kunnskaper og ferdigheter som; flerkulturelt perspektiv i barnehagen, flerspråklighet, barns identitetsdanning, kulturell sensitivitet og inkludering og antirasistisk arbeid (2012, s. 78).

«Det er viktig at vi er bevisst og reflekterer over våre holdninger til andre mennesker» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 72). Holdningene våre preges av erfaringer fra egen oppvekst, sosiale nettverk, familie, storsamfunnet og media. Vi alene er ikke et produkt av våre holdninger, disse er preget av de livserfaringene vi har og det samfunnet vi lever i. «Holdningene våre kommuniseres særlig gjennom *nonverbal* kommunikasjon; blick, ansiktsuttrykk, kroppsspråk, og gjennom de handlingene vi gjør» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 73). Hver enkeltes holdninger og verdier blir synlige gjennom holdninger og reaksjoner knyttet opp mot ulik atferd blant foreldre eller barn. Det er derfor viktig at man er bevisst sine holdninger og forsøker å nyansere stereotypiske oppfatninger av andre mennesker (Gjervan, m.fl. 2012, s. 72-73). På denne måten kan personalet arbeide for å fremme likeverd og likestilling i barnehagen (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 10).

2.6 Flerkulturell pedagogikk

Det er mange ulike begreper for å beskrive en flerkulturell pedagogikk. Sand snakker om flere ulike pedagogiske tilnæringsmåter innenfor et flerkulturelt samfunn. Begreper som «Multikulturell pedagogikk», «Anti-rasistisk pedagogikk» og «Interkulturell- og Flerkulturell pedagogikk» er alle begreper hun bruker for å belyse et samfunn bestående av majoriteter og minoriteter. Sand refererer til Kampmann (2006) hvor hun snakker om at begrepet «Flerkulturell pedagogikk» kan brukes på to måter; en beskrivende måte og en normativ måte

(Kampmann, 2006, i Sand, 2016, s. 45). Hvis man snakker om begrepet flerkulturell barnehage i den betydning at det i barnehagen finnes barn med ulike språk og kulturbakgrunner snakker vi om en beskrivende måte å bruke begrepet på. «En kategoriserer barnehagen som flerkulturell fordi det går minoritetsspråklige barn der» (Sand, 2016, s. 45).

Skal man se på den normative beskrivelsen av en flerkulturell barnehage vil det handle om det pedagogiske innholdet og barnehagens pedagogikk, hvorvidt barnehagens praksis og planer har et innhold som er flerkulturelt og tilpasset barnegruppen i barnehagen. «Mangfold og variasjon i språk og kultur vil her være «normaltilstanden» i barnehagen, og mangfoldet vil bli sett på som en ressurs og berikelse for alle» (Sand, 2016, s. 45).

Videre skriver Sand at den flerkulturelle pedagogikken bygger på begrepet om interkulturell pedagogikk; «Interkulturell pedagogikk brukes om «undervisning som utvikler gjensidig kunnskap om og forståelse om individer og grupper som har forskjellig kulturelle bakgrunn»» (Sand, 2016, s.180). Hun beskriver flerkulturell pedagogikk som en del av interkulturell pedagogikk, da som «et begrep med videre betydning som bevisstgjøring av forholdet mellom minoriteter og majoriteten, refleksjon rundt egen kultur og etnosentrisme som fenomen» (Sand, 2016, s. 180).

Reddhing-Jones er kritisk til det hun kaller en «Mangfoldspedagogikk» i barnehagen, da som en «Add-on-pedagogikk». Dette innebærer at aktiviteter som viser kulturelt- og språklig mangfold kommer i tillegg til de vanlige aktivitetene i barnehagen. Hun snakker om en pedagogikk som må gjøre det språklige og kulturelle mangfoldet til en del av den daglige pedagogiske virksomheten (Reddhing-Jones, 2005, i Sand, 2016, s. 180-181). Dette bygger videre på Derman- Sparks syn på en ikke-diskriminerende pedagogikk. Hun er kritisk til en pedagogikk som bare har fokus på feiringer av ulike slag der klær, dans, musikk og mat er spesielle innslag og ikke som en del av hverdagens praksis. «Én grunn til kritikken er at det kun er «de andres» kultur som feires, og at ikke vestlig kultur blir gjort til gjenstand for denne type aktiviteter, men framstilles som naturlige og universelle» (Sand, 2016, s. 182). Denne type pedagogikk kaller Sand for en «turist-tilnærming». En slik tilnærming har mange svakheter; den kan oppfattes nedlatende, speiler ikke menneskets erfaringer og vektlegger det eksotiske. Med en slik «turist-tilnærming» til mangfoldet vil man kunne vise en overfladisk versjon av ulike kulturer (Sand, 2016, s. 182). Når man i barnehagen velger å «besøke» andre kulturer ved å makere ulike typer feiringer, for så å gå tilbake til barnehagehverdagen, skaper det et bilde

hvor majoritetskulturen er det «normale», og hvor man gjennom spesielle merkedager og markeringer får et innblikk i andre kulturer. På denne måten styrkes «turist-tilnærmingen» og særlig da andre kulturer kun får oppmerksomhet hvis det i barnegruppa er et barn med annet språk eller kultur. «Det er også ofte slik at når det snakkes om at barnehager har flerkulturelle aktiviteter av ulike slag, er det bestandig minoritetenes kultur det handler om. Majoriteten inkluderes sjelden i det som omtales som det «flerkulturelle» innholdet i barnehagen» (Sand, 2016, s. 182).

2.7 Arbeid med de yngste barna

De yngste barna krever en pedagogisk tilrettelegging som er preget av kroppslighet, musiske aktiviteter, gjentakelse, konkrete, sang og musikk. I «Temaheftet om de minste barna i barnehagen» skriver Sandvik om små barns opplevelse av seg selv i felleskapet og at kommunikasjonen er preget av barnets kroppslige vesen (2006, s. 12). «(...) småbarna kommuniserer med omverdenen i mye av sin våkne tid. Det handler om en variert og mangesidig kommunikasjon; kroppslig, med lyder og ord. Noen ganger er kommunikasjonen bare kroppslig, andre ganger følger kropp og ord hverandre» (Sandvik, 2006, s. 12). Å arbeide med små barn krever voksne som er våkne og evner å tolke signalene barna sender. Små barn bruker imitasjon for å søke kontakt og etablere kontakt, de imiterer de rundt dem, voksne og barn. De speiler seg i hverandre og de voksne trygghetspersonene rundt dem (Sandvik, 2006, s. 24). Gjentakelser er også et viktig moment i arbeidet med de yngste. Ved å gjenta aktiviteter og sanger kan det gi barna en følelse av oversikt, kontroll og at tingene henger sammen. Verden blir til å begripe og ulike handlinger kan bli enklere å huske. Gjentakelsen kan være med på å skape et inkluderende klima, fordi alle kan forstå aktiviteten (Sandvik, 2006, s. 24). I arbeid med de små barna er det derfor viktig at man som personale er bevisst ulike tilnæringsmåter, og ulike måter å jobbe på med de yngste barna.

3. Metode

Den samfunnsvitenskapelige forskningsmetoden har som hensikt å bidra med kunnskap om hvordan man kan oppfatte virkeligheten. For å finne ut dette må man gå metodisk til verks. For å få svar på problemstillingen måtte jeg velge en metode for å skaffe meg informasjon. «Å bruke en metode, av det greske *methodos*, betyr å følge en bestemt vei mot et mål» (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 25). Å studere sosiale relasjoner, med mennesker som deltakere anses innenfor den samfunnsvitenskapelige forskningsmetoden som svært komplekst. Det krever et mangfold av fremgangsmåter og metoder (Johannessen. m.fl. 2016, s. 27). Metode kan deles inn i begrepene kvantitativ og kvalitativ forskningsmetode. Den kvantitative forskningsmetoden tar for seg ulike måter å samle inn data på, i store mengder. Dette kan for eksempel være spørreskjema og ulike spørreundersøkelser med oppgitte svaralternativer og faste spørsmål (Johannessen. m.fl. 2016, s. 27-28). Kvalitative forskningsmetoder er kjennetegnet ved at metoden er preget av fleksibilitet. «Vi kan endre utformingen av prosjektene i løpet av undersøkelsesprosessen, og vi kan innarbeide erfaringer og nye utfordringer underveis» (Thagaard, 2018, s. 16). Den kvalitative metoden bygger på relasjonen mellom informant og intervjuer, og empiri som begrep er sentralt. Empiri bygger på erfaringer, ikke syning, og det er gjennom den kvalitative forskningsmetoden vi kan få svar på spørsmål som knyttes opp mot sosiale relasjoner, virkelighetsoppfatning og erfaringer informanten har (Johannessen. m.fl. 2016, s. 32).

3.1 Valg av metode

Valget av metode er avhengig av problemstillingen. Hvilken metode som antas å være best egnet for å samle data til å belyse og finne svar på problemstillingen, er avhengig av hva man ønsker å finne svar på (Dalland, 2018, s. 195). Med problemstillingen «*Hvordan arbeider et utvalg barnehagelærere for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen, på en småbarnsavdeling?*» ble det tydelig for meg å benytte meg av samfunnsvitenskapelig forskningsmetode. Valget falt på kvalitativ metode, da jeg så at bruken av kvalitativ metode ville gi meg god innsikt i temaet. Jeg valgte videre å bruke intervju som datainnsamlingsmetode og da intervjuer en pedagogisk leder og en barnehagelærer i to forskjellige barnehager i Trondheim. «Sosiale fenomener er *komplekse*, og det kvalitative intervjuet gjør det mulig å få fram kompleksitet og nyanser» (Johannessen, m.fl. 2016, s. 146). Jeg ønsket å få et innblikk i informantens erfaringer knyttet opp mot problemstillingen, samtidig

som jeg ønsket å avdekke hva informanten subjektivt mente om fenomenet. Det ble derfor et naturlig valg å bruke intervju som datainnsamlingsmetode.

3.1.1 Intervju som metode

Intervju som metode regnes i følge Thagaard som den mest brukte metoden innenfor kvalitativ forskning. Målet med intervju er å få fyldig og omfattende informasjon og kunnskaper om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon. Samtidig vil ulike synspunkter og perspektiver de har på det tema som intervjuet tar utgangspunkt i, bli synliggjort. Intervju er en særlig god metode for å skaffe seg innsikt i personers erfaringer, følelser og tanker (Thagaard, 2018, s. 89). Intervju kan skje på mange ulike måter, i oppgaven min har jeg valgt å bruke det Thagaard beskriver som et delvis strukturert intervju. Hvor jeg utformet hovedspørsmålene på forhånd, men hvor det likevel var rom for å variere rekkefølgen på spørsmålene underveis. Ved å strukturere intervjuet på denne måten får man muligheten til å følge med på informantens fortelling, men samtidig sørge for at alle temaene som er viktige for problemstillingen, blir belyst i løpet av samtalen (Thagaard, 2018, s. 90-91).

3.1.2 Valg av informanter

«Valget av intervjupersoner avhenger av hva du ønsker å vite noe om» (Dalland, 2018, s. 74). Jeg visste at jeg ønsket å intervju barnehagelærere eller pedagogiske ledere. Jeg ønsket å intervju fagfolk med erfaringer og tilstrekkelig kompetanse for temaet kulturelt mangfold i barnehagen. Problemstillingen spisser seg inn på småbarnsavdelingen og de yngste barna, jeg søkte derfor etter informanter med erfaring fra, og som gjerne arbeidet på en småbarnsavdeling til daglig. Dalland skriver at når man intervjuer fagfolk kan de bidra til nye perspektiver på problemstillingen og de har ofte samme «språk» som intervjueren selv, man kan unngå misforståelser og intervjuet kan lett bli faktaorientert og saklig (2018, s. 76). «Hensikten med kvalitative intervjuer er fyldige beskrivelser, slik at problemstillingen kan belyses fra flere sider» (Johannessen, m.fl. 2016, s. 113). Sammen med veiledere fant jeg ut at å intervju to informanter fra ulike barnehager ville gi tilstrekkelig med informasjon for å belyse problemstillingen min. Kvalitativ dataanalyse fungerer optimalt når materialet inneholder rikelig med informasjon om det vi skal undersøke, og gjerne med flere variasjoner uten at materialet blir for omfattende. «Det er altså viktigere å skaffe et *relevant* utvalg informanter enn å skaffe mange». (Johannessen, m.fl. 2016, s. 114). Jeg tok altså et strategisk valg når jeg

valgte informanter (Dalland, 2018, s. 74). Begge barnehagene og informantene hadde jeg kjennskap til før arbeidet med bacheloroppgaven.

3.2 Beskrivelse av gjennomføring

Som forberedelse til intervjuene utformet jeg en delvis strukturert intervjuguide med noen hovedspørsmål knyttet til problemstillingen min, og underspørsmål som kunne være relevante å stille (Thagaard, 2018, s. 90-91). Kvale & Brinkmann «(...) sier at intervjueren og den som blir intervjuet er sammen om å produsere kunnskap. Det er i denne relasjonen at intervjukunnskapen produseres» (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 37) Jeg ønsket at informanten skulle føle seg anerkjent og respektert og at intervjuet foregikk på informantens premisser. «Samtalen gir innblikk i personens livsverden (verden sett fra informantenes synspunkt) – gjerne gjennom fortellinger og historier» (Johannessen, m.fl. 2016, s.145). Jeg planla derfor intervjuet nøye i forkant, og sendte ut informasjonsskriv og intervjuguiden på forhånd, slik at informanten fikk tid til å sette seg inn i tema. Jeg brukte det Johannessen, m.fl. beskriver som én - til - én - intervju, dette da jeg ønsket å få et innblikk i informantens forståelse, erfaringer, meninger og oppfatninger av tema (2016, s. 146). Pga. endringer i personvernloven i forhold til lydopptak, ble det slik at jeg, med samtykke fra informanten hadde med meg en medstudent som sekretær under intervjuet, og som transkriberte underveis. Jeg startet intervjuene med å be informanten presentere seg selv, utdanning, ansiennitet, barnegruppen og personalgruppen på avdelingen. Jeg presenterte kort problemstillingen og temaet, og stilte så spørsmålene ut fra intervjuguiden, og stilte videre oppfølgingsspørsmål der det var naturlig. Under intervjuet var jeg svært opptatt av taushetsplikt og anonymisering. Avslutningsvis spurte jeg om det var noe mer informanten ønsket å tilføye.

3.3 Analyse av data

For å analysere datamaterialet valgte jeg å bruke det Thagaard beskriver som en kontekstanalytisk tilnærming for å analysere materialet. «Vi anvender en kontekstanalytisk tilnærming når vi analyserer fenomener i den sammenhengen de er en del av. Analysen er rettet mot å utvikle en helhetlig forståelse av de fenomenene vi studerer» (Miles, 2014, i Thagaard, 2018, s. 151). I starten av analysearbeidet leste jeg gjennom teksten flere ganger, videre kodet jeg funnene mine i ulike kategorier/tema. Koding innebærer at man deler opp teksten og betegner ulike utsnitt med kodeord. «Koder defineres som betegnelser som symboliserer

meningsinnholdet i teksten (Miles et al.2014:71-72)» (Thagaard, 2018, s. 153). Dette gjorde jeg for å få oversikt over funnene mine, for at det skulle bli klarere for meg hva som lå i dybden av svarene fra intervjuene. Videre skriver Thagaard «Koding deler opp data i serier av fragmenter, som vi grupperer i tematiske definerte kategorier. Kategoriene gir uttrykk for mønstre som fremhever sentrale perspektiver i analysen» (2018, s. 154). Med en slik tilnærming fikk jeg analysert funnene slik at det ga meg en helhetlig forståelse for hvordan ulike barnehager jobber for å synliggjøre og anerkjenne det kulturelle mangfoldet. For å kunne få svar på problemstillingen min var det avgjørende å analysere og gå i dybden på funnene, slik at de kunne danne grunnlaget for oppgavens teorigrunnlag og videre drøfting.

3.4 Metodekritikk

Å forske på noe skaper spørsmål om troverdighet. Troverdigheten av resultatene i et forskningsprosjekt er en viktig forutsetning for at forskningen skal anses som vellykket. Thagaard snakker om begrepet reliabilitet knyttet opp mot troverdighet. Det stammer fra det engelske ordet «credibility» og et prosjekts reliabilitet anses som et kriterium for at forskningen er utført på en tillitvekkende og troverdig måte (Thagaard, 2018, s. 187). Validitet knytter vi opp til resultatene av forskningen og hvordan vi tolker data (Thagaard, 2018, s. 189).

3.4.1 Reliabilitet og Validitet

Begrepet reliabilitet er sentralt i kvalitativ forskning og det refererer i utgangspunktet til spørsmålet om en annen forsker som benytter seg av de samme metodene, vil komme fram til de samme resultatene (Thagaard, 2018, s. 187). Det vil si at om forskningen reproduseres, vil resultatet kunne gjentas. «Argumentasjon for reliabilitet innebærer altså at vi reflekterer over konteksten for utvikling av data og hvordan relasjonen til deltakere i felten har betydning for utvikling av data» (Thagaard, 2018, s. 188). Det at jeg hadde kjennskap til informantene på forhånd vil være med på å svekke reliabiliteten for oppgaven min. Kvalitative data har ofte lav reliabilitet da det er lite sannsynlig at man vil få samme svar om man intervjuer på nytt. Det vil altså kunne svekke oppgavens pålitelighet. Det at jeg ønsket å gå i dybden om et tema som kan ses på som utfordrende gjorde at jeg valgte å sende intervjuguiden på forhånd. Det å sende intervjuguiden på forhånd kan også være en faktor for å svekke oppgavens troverdighet altså validiteten (Johannessen, m.fl. 2016, s. 231-233). Pga. endringer i personvernloven måtte jeg som tidligere nevnt benytte meg av en sekretær under innsamlingen av data. Det å skrive ned det informanten sier, der og da kan være utfordrende og noe av informasjonen kan ha blitt

utelatt. Det kan være en faktor for å svekke dataens troverdighet (Johannessen, m.fl. 2016, s. 232). Det handler altså om forskerens tolkning av data kan svekke troverdigheten.

3.5 Etiske retningslinjer

«Behandlingen av personopplysninger er et viktig aspekt ved forskningsetikk, og det er lovfestet at den enkelte ikke skal bli krenket gjennom behandling av personopplysninger (lov om behandling av personopplysninger, 2012, § 1)» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 83).

Gjennom oppgaven min har jeg vært bevisst tre hovedmomenter innenfor etiske retningslinjer, disse er: informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser. Da jeg hadde skaffet informanter sendte jeg ut informasjonsskriv og samtykkeskjema (se vedlegg) og før intervjuene ble gjennomført fikk jeg informantens muntlige samtykke til å delta i forskningsprosjektet. Konfidensialitet handler om at man ikke offentliggjør personlige data som gjør at informanten kan gjenkjennes. (Bergsland & Jæger, 2014, s. 85). Jeg har derfor vært bevisst anonymisering og taushetsplikt i arbeidet med oppgaven, og under intervjuene og analyse av data var anonymisering en vesentlig del av arbeidet. Konsekvenser knyttes sammen med bevisstheten om at oppgaven og informantene ikke skal belastes på noen måte av deltakelse i prosjektet (Bergsland & Jæger, 2014, s. 85). Man må som forsker altså ta hensyn til hvordan man kan belyse tema uten at det får etisk uforsvarlige konsekvenser (Johannessen, m.fl. 2016, s 85).

4. Presentasjon av funn og drøfting

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere funn fra intervjuene og drøfte problemstillingen; «*Hvordan arbeider et utvalg barnehagelærere for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen, på en småbarnsavdeling?*». Dette vil jeg gjøre i lys av teori presentert i teorikapittelet. Denne delen av oppgaven er strukturert slik at jeg presenterer funn fra intervjuene der det er naturlig i drøftingsdelen. Funnene er anonymisert, og vil bli presentert som Barnehagelærer 1 og Barnehagelærer 2. Videre er kapittelet delt inn i følgende delkapitler: «Personaleets holdninger og verdier», «Foreldresamarbeid», «Synliggjøring av kulturelt mangfold» og «Pedagogisk tilnærming»

4.1 Personaleets holdninger og verdier

Som nevnt tidligere står det i rammeplan for barnehagen at «Barnehagen skal bruke mangfold som en ressurs i det pedagogiske arbeidet og støtte, styrke og følge opp barna ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 9). Personaleets holdninger og verdier til kulturelt mangfold vil være en forutsetning for hvordan kravene i rammeplanen blir møtt.

At man bruker rammeplanen, for der står det veldig tydelig hvordan vi skal være i barnehagen, du kan ikke være redd andre mennesker når du jobber med mennesker. Du må ha noe grunnleggende i deg når du jobber med barn, uavhengig av kultur og ulike vansker barnet kan ha. Vi har jo et hav av ulikheter, og noen trenger ekstra hjelp og støtte, vi må forholde oss til dette. Rammeplanen sier vi skal legge til rette for kulturmøter, det er oppdraget vårt, skal du være her må du gjøre det (Barnehagelærer 1).

For å skulle anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet på en småbarnsavdeling, er hvilke holdninger og verdier som personalet har avgjørende. Gjervan, Andresen & Bleka snakker om ulike tilnærminger til mangfold, og da hvilket syn man har på det kulturelle mangfoldet. De snakker om en ressursorientert og en problemorientert tilnærming (2012, s. 61). De definerer en problemorientert tilnærming til mangfold som «Å ikke ta utgangspunkt i barn og foreldres ulike språklige og kulturelle bakgrunn i barnehagens pedagogiske arbeid, kan betraktes som en *problemorientert tilnærming* til kulturelt mangfold» (Hauge, 2007, i Gjervan, m.fl. 2012, s. 63). Personaleets holdninger og verdier vil være med på å påvirke barnehagens pedagogiske praksis. Dette gjør personalet enten ved å anerkjenne ulikhet og likeverd, eller ikke. «En slik tenkning hos personalet kan skyldes manglende kompetanse, og grunnleggende

holdninger om at kulturell og språklig homogenitet er et naturlig utgangspunkt og mål for barnehagen og samfunnet» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 63). Hvordan kan personalet da arbeide for å fremme, anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet?

Personalets vilje og evne til å tilpasse og fornye barnehagen til en flerkulturell hverdag er avgjørende for i hvilken grad barnehagen klarer å være imøtekommende overfor barna og foreldre, samt deres behov og forutsetninger (Gjervan, m.fl. 2012, s. 72). «Hva og hvem som oppleves som annerledes varierer fra person til person. Noe som virker fremmed og annerledes for en, kan vekke gjenkjennelse hos en annen» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 72). Det er derfor viktig at man som personalet i barnehagen er bevisst og reflekterer over sine holdninger til andre mennesker.

Vi må komme ned fra den høye hesten og prøve å tenke hvordan hadde vi taklet dette? De har en stor bagasje. Man må være ydmyk og vise at vi ønsker dem og barnet her, det er ikke noe forskjell om du er fra et annet land (Barnehagelærer 2).

Man forholder seg til det ukjente på ulike måter. Som Barnehagelærer 2 ytrer i avsnittet overfor vil personalets holdninger til det ukjente være avgjørende for hvordan man møter det ukjente. Måten å møte annerledeshet på er avhengig av våre holdninger, verdier, kunnskap og evne til å håndtere ulikheter på (Gjervan, m.fl. 2012, s. 74). Som profesjonsutøver er barnehagelæreren pliktig til å følge krav og retningslinjer fra barnehageloven og rammeplan for barnehagen. I rammeplanen står det at «Personalet må reflektere over sine egne holdninger for best mulig å kunne formidle og fremme likeverd og likestilling» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 10). Ved å være bevisst våre egne holdninger og måten å håndtere mangfold på vil man kunne bidra til å fremme likestilling, likeverd og respekt for alle, uavhengig av bakgrunn.

I et samfunn som består av ulike etniske grupper vil det ofte oppstå et skille mellom majoriteten og minoriteten, det blir *vi* og *de andre*. «Ofte framstilles *de andre* i et etnosentrisk perspektiv som fremmedartet og unaturlig, mens vi definerer oss selv og våre tradisjoner og verdier som normale og naturlige» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 75). Ved å se på vår egen kultur, den *norske kulturen* som et naturlig utgangspunkt og på den måten vurdere andre kulturer ut fra vår egen, vil det kunne være med på å skape et syn på andre levemåter og kulturer som unormal eller mindreverdige.

Man tenker at det er så stor forskjell. Vi må få bort *dem*, men at det er *vi!* (Barnehagelærer 2).

Ved å arbeide med våre holdninger til kulturelt mangfold vil man kunne hindre stereotypiske grupperinger som *vi* og *de andre*. Personalet i barnehagen har et spesielt ansvar for å hindre at slike oppfatninger mellom minoriteten og majoriteten oppstår. Det er derfor viktig at man som personalet i barnehagen er bevisst sine egne holdninger og arbeider for å kunne «gi alle barn og foreldre opplevelser av anerkjennelse og likeverdighet i møte med barnehagen» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 76).

4.1.1 Personalets kompetanse

Personalets kompetanse og ferdigheter er en viktig faktor for å kunne tilrettelegge og møte barn av ulik kulturell bakgrunn på en likeverdig måte i barnehagen (Gjervan, m.fl. 2012, s. 77).

At man er åpen for det ukjente, for alle man møter har forskjellige liv og noen går i moskeen og andre ikke, noen bruker hijab, noen er mer dekket til. Å gå inn å jobbe for at det er helt greit, barna skal få være nysgjerrige, man skal få spørre om hvorfor noen er svarte. Vi må stå i det og ikke snakke det bort, det er det mange voksne som skulle gjort (Barnehagelærer 2).

Å skulle anerkjenne og synliggjøre kulturelt mangfold vil kunne ses på som utfordrende for barnehageansatte hvis de opplever at deres kunnskap og ferdigheter ikke strekker til. Informanten overfor forteller at vi som personalet i barnehagen må «stå i det» og møte barna der de er, vi må forklare, svare på spørsmål og undre oss sammen med barna. Dette kan oppleves som utfordrende hvis man selv opplever at man ikke har tilstrekkelig med kompetanse innenfor de ulike tema undringen tar utgangspunkt i. Kunnskaper om land, ulike religioner, kulturer, språklige og kulturelle uttrykk kan være viktige faktorer i møte med ulike mennesker (Gjervan, m.fl. 2012, s. 77). «Kunnskaper om hverandres bakgrunn kan gi grobunn for kontakt og være en kilde til relasjonsbyggingen mellom personalet og foreldrene» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 77). Denne kunnskapen er viktig at personalet innehar slik at de tør å gå i dialog med barna om ulike aspekter ved samfunnet og hverdagen. Alle er forskjellige og man må tilnærme seg ulike mennesker forskjellig. Med en bred forståelse for samfunnets utvikling og generell kunnskap om ulike kulturelle bakgrunner, vil man kunne skape en dialog med barn som bidrar til undring, kunnskapsutvikling og ikke minst forståelse for likeverd og fellesskap. «Det er personalets sensitivitet og evne til dialog og samhandling med ulike barn og foreldre som er avgjørende for kvaliteten på arbeidet i barnehagen» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 78).

4.3.1 Inkludering og felleskap

«Alle barn fortjener å møte voksne som engasjerer seg i deres liv, interesser og erfaringer» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 161). De voksne må møte barn på vil være med på å påvirke hvordan barna møter hverandre, og i hvilken grad barnehagen blir en positiv sosialiseringsarena for alle barn, uansett bakgrunn. I rammeplan for barnehagen står det at «Barnehagen skal vise hvordan alle kan lære av hverandre og fremme barnas nysgjerrighet og undring over likheter og forskjeller (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 9). For at alle barn skal kunne føle seg som en del av fellesskapet og inkludert i barnehagen, er avhengig av personalets holdninger til mangfold og hvor bevisst personalet er sine holdninger i barnehagen.

4.2 Foreldresamarbeid

I rammeplan for barnehagen står det at; «Barnehagen skal legge til rette for foreldresamarbeidet og god dialog med foreldrene» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 29). ***Hvordan kan barnehagen arbeide for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen, på en småbarnsavdeling?*** Foreldresamarbeid er en av de viktigste momentene i barnehagelærerens arbeidsoppgaver. Som ansatt i barnehagen er det viktig at du opparbeider deg en god relasjon til foreldrene og har en god dialog preget av god kommunikasjon. «Å samarbeide *tett* med foreldre er viktig. For små barn vil hjem og barnehage sammen utgjøre helheten i deres liv (...) Barnets utvikling er i stor grad knyttet til foreldrenes trivsel og deres tillit til barnehagen» (Glaser, 2018, s. 19).

Hos oss så starter vi med oppstartsamtale med alle nye barn, jeg spør litt hva de ønsker å ha med inn i barnehagen av sine tradisjoner og hva de synes er viktig. Jeg ber om hjelp fra foreldrene dersom noe skal markeres, jeg ber om hjelp slik at de kan fortelle hva de vil at vi skal formidle, men vi feirer ikke, vi snakker om innholdet (Barnehagelærer 1).

Ved å gi alle foreldrene mulighet til å formidle sine ønsker og informasjon om sin bakgrunn og måte å leve på allerede i en oppstartsamtale i barnehagen, kan man legge et godt grunnlag for å utvikle et godt foreldresamarbeid med alle foreldre, uavhengig av kulturell bakgrunn. Foreldresamarbeidet er avhengig av tillit og god kommunikasjon. «Tillit handler i følge Kristiansen (2004) om «å ha tro på og forventninger om at en person skal være slik» (Kristiansen, 2004, i Drugli, 2018, s. 128). Uten foreldrenes tillit, vil det være utfordrende å skulle skape et foreldresamarbeid som fungerer for barnets beste. Det å spørre foreldrene om deres ønsker og tradisjoner slik informanten forteller i avsnittet overfor er en måte å skape tillit

på hos foreldrene. Ved å vise interesse for deres ønsker, verdier, kultur og bakgrunn vil alle foreldre kunne føle seg velkommen i barnehagen, og at deres kulturelle bakgrunn ikke definerer dem som menneske. Ved å legge til rette på denne måten kan man bruke foreldresamarbeidet som en ressurs i barnehagens pedagogiske arbeid, slik at man kan få økt kompetanse om ulike kulturer, land og religioner (Gjervan, m.fl. 2012, s. 78-79).

Ved å ta utgangspunkt i foreldresamarbeidet knyttet opp mot markeringer av ulike høytider slik som Barnehagelærer 1 forteller, vil man kunne bruke foreldresamarbeidet som en ressurs for barnehagen som pedagogisk virksomhet. I rammeplan for barnehagen står det at barnehagen skal markere merkedager knyttet til kristen- og humanetisk tro og tradisjoner, men den sier også at man skal markere andre religioner og livssyn som er representert i barnegruppen (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 55). Å ta utgangspunkt i samtale med foreldre ved markeringer i barnehagen vil man støtte det Gjervan, m.fl. fremhever som en ressursorientert tilnærming til mangfold (2012, s. 67).

«For å kunne støtte barn ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger må barnehagen inngå et nært samarbeid med foreldrene. Barna og deres foreldre har en historie sammen, og foreldrene er de viktigste ressurspersonene barna har» (Gjervan, 2018, s. 114).

Et godt samarbeid med foreldrene kan være med på å bidra slik at barnehagen kan støtte barn ut fra deres erfaringer, kunnskaper, forutsetninger og behov. For å kunne møte barna på en måte som nettopp anerkjenner deres kulturelle bakgrunn, er foreldresamarbeidet en avgjørende faktor. Det handler om å respektere andre kulturer og ulike måter å leve livene sine på, likevel er ikke kulturelle forskjeller et aspekt for å rettferdiggjøre forskjellsbehandling. «Møter mellom mennesker handler nettopp om dette: Å møte mennesker – og ikke kulturer» (Gjervan, 2018, s. 115). Det er derfor viktig at man i barnehagen er bevisst hvordan man møter alle mennesker, uavhengig av kulturelle bakgrunn og ser på et flerkulturelt samfunn som en ressurs (Gjervan, m.fl. s. 67-68).

4.3 Synliggjøring av kulturelt mangfold

Barnehagen i dag kan ses på som en flerkulturell arena hvor mange barnehager har fokus på å synliggjøre kulturelt, språklig og religiøst mangfold (Gjervan, 2018, s. 117). I mange barnehager vil man kunne møte på ulike språk i form av plakater, flagg på veggene, dukker med ulike hudfarger og ulike markeringer av forskjellige høytider og tradisjoner som har en

forankring i ulike religioner og kulturer (Gjervan, 2018, s. 117). Gjennom funn fra intervjuene får man et innblikk i hvordan noen barnehager jobber for å synliggjøre og anerkjenne det kulturelle mangfoldet i hverdagen. Begge informantene forteller om markering av ulike høytider, hvor de synger ulike sanger, snakker om ulike deler ved høytiden, viser bilder og forteller historier. Likevel stilles et kritisk spørsmål til å skulle anerkjenne markering av ulike høytider som et svar på synliggjøring av mangfold. Gjervan, Andersen & Bleka snakker om viktigheten av å synliggjøre ulike identiteter, bakgrunner og ressurser på en positiv måte slik at det kulturelle mangfoldet blir en naturlig del av barnehagens pedagogiske virksomhet, og preger barn og voksne i hverdagen. «Noe av det som kjennetegner en barnehage med en flerkulturell pedagogisk tilnærming er jo nettopp at mangfoldet lever og ånder i det daglige, og ikke bare som festlige eksotiske innslag noen ganger i året (...)» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 147). En flerkulturell pedagogisk tilnærming blir videre diskutert i delkapittelet «Pedagogisk tilnærming».

Gjennom intervjuene kommer det frem at det oppleves utfordrende å skulle synliggjøre kulturelt mangfold på en småbarnsavdeling. Å arbeide med de yngste barna krever en annen pedagogisk tilnærming og i arbeidet på en småbarnsavdeling er bruken av konkrete, musikk og sang vesentlige hjelpemidler i det pedagogiske arbeidet. Likevel beskriver begge informantene at de mener det er viktig å synliggjøre at det finnes ulike kulturer og måter å leve på, at man må anerkjenne de ulike levesettene og at alle barna får være seg selv i barnehagen, uavhengig av kulturell bakgrunn.

At man synliggjør og jobber frem at det finnes ulike kulturer, og at alle barn får vist det i barnehagen (Barnehagelærer 2).

For å kunne anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet kan det tolkes som at Barnehagelærer 2 i funnet overfor mener det er en forutsetning å fremme ulike kulturer for å kunne anerkjenne og synliggjøre mangfold. På denne måten kan man gi barna rom til å være seg selv i barnehagen, uavhengig av bakgrunn. Dette synet støttes opp av rammeplan for barnehagen: «Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 9). Likevel kommer det fram under intervju av Barnehagelærer 2, ved spørsmål om markeringer at det oppleves utfordrende å markere ulike høytider for småbarn.

Jeg synes vi er for dårlig på det, men ikke fordi vi ikke vil. Vi vet bare ikke helt hvordan vi skal gjøre det for de minste (Barnehagelærer 2).

Man kan tolke det Barnehagelærer 2 forteller, som at de gjerne ønsker å fremme og synliggjøre mangfoldet i barnehagen og barnegruppen ytterligere. Likevel ser de på det som utfordrende å skulle gjøre det for de aller minste og på en småbarnsavdeling. Som tidligere nevnt, krever arbeid med de yngste en annen pedagogisk tilrettelegging, da det er av interesse å fenge barn i alderen 0-3år. Små barn er kroppslige vesener og det er gjennom kroppslige aktiviteter de yngste gjør sine erfaringer og kommuniserer. «Det handler om en variert og mangesidig kommunikasjon; kroppslig, med lyder og ord. Noen ganger er kommunikasjonen bare kroppslig, andre ganger følger kropp og ord hverandre (Sandvik, 2006, s. 12). Begge informantene forteller om synliggjøring og anerkjennelse av det kulturelle mangfoldet gjennom sanger og musikk i barnehagen, og at dette er noe de bruker i hverdagen. Ved å være kroppslige med de yngste og fokusere på småbarns opplevelse av seg selv i fellesskapet kan man legge det pedagogiske arbeidet til et kroppslig nivå. I form av sang og musikk kan man arbeide for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet i hverdagen i barnehagen.

De tar med det kroppslige fra det de opplever. Det er i det kroppslige det ligger, særlig på småbarn (Barnehagelærer 2).

Ved å legge det pedagogiske arbeidet til rette for de yngste, vil man kunne arbeide med kroppslighet, sang og musikk som en ressurs for å fremme og anerkjenne det kulturelle mangfoldet også for de yngste. Informantenes erfaringer er at det er i det kroppslige det ligger, og at man gjennom kroppen kan erfare, sanse, og oppleve mangfold, i den grad barnehagen legger til rette for dette. Ved å anerkjenne at små barn også har en opplevelse av seg selv i fellesskapet, kan man legge til rette for kroppslige aktiviteter hvor «man gir den andre rett til sin egen opplevelse» (Sandvik, 2006, s. 18). Det handler om barns opplevelse av seg selv, som en del av et fellesskap og er knyttet til begrepet identitet, hvem er jeg i møte med andre? Begrepet identitet går hånd i hånd med kulturbegrepet. Svare definerer begrepet kultur som å ha noe felles (2017, s. 125). For å skulle ta utgangspunkt i små barns kroppslighet som et verktøy for å anerkjenne og synliggjøre kulturelt mangfold, er det vesentlig at man anerkjenner begrepet identitet, og ha noe felles med mennesker rundt en. I barnehagen er det mange ulike kulturer, og et barn kan identifisere seg med en kultur, mens et annet identifiser seg som en del av en annen kultur igjen. Å være bevisst dette, og synliggjøre alle kulturene som er representert i barnegruppen også på en småbarnsavdeling, er viktig for å kunne fremme at alle kulturer er anerkjent, og har en plass også i barnehagen. Alle er velkomne i barnehagen og har en like stor plass der, uavhengig av kulturell bakgrunn (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 8-9). Det kan

synliggjøres gjennom aktiviteter og tilpassing av det pedagogiske arbeidet, og da gjerne gjennom kroppslighet, sansing og erfaring når det gjelder de yngste barna.

4.4 Pedagogisk tilnærming

Gjervan, Andersen & Bleka presenterer to ulike tilnærminger til mangfold. Disse er mangfold som et *problem* og mangfold som en *ressurs*. I hvilken grad barnehagen klarer å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet vil være avhengig av barnehagens pedagogiske praksis (Gjervan, m.fl. 2012, s. 62). Videre skriver Gjervan m.fl. at barnehagen ofte trekkes fram som en arena for inkludering og sosial utjevning (2012, s. 62). For at barnehagen skal være en arena for inkludering, anerkjennelse og synliggjøring av et flerkulturelt mangfold, er det avgjørende at barnehagens pedagogikk er preget av et mangfoldig syn. Å se på mangfold som en ressurs er en forutsetning (Gjervan, m.fl. 2012, s. 62-63). Det som kjennetegner en flerkulturell barnehage beskriver Gjervan m.fl. på følgende måte: Barnehagen legger til rette for barn med ulik minoritetspråklig bakgrunn som en del av barnehagens ordinære virksomhet, personalet har en anerkjennende holdning til språklig, kulturelt og religiøst mangfold og ser på dette som en normaltilstand. Samtidig som retten til annerledeshet i fellesskapet er ivaretatt (Gjervan, m.fl. 2012, s. 62-63).

Det viktigste er fellesskapet, vi skal jo gi rom for det enkelte barnet, slik at alle får komme fram som de er uten at det skal ha noe å si hvilken bakgrunn de har (Barnehagelærer 1).

Som Barnehagelærer 1 beskriver er det viktig å anerkjenne hvert enkelt barn for den de er i fellesskapet. For å kunne gjøre dette kan det tolkes som at barnehagens praksis er avgjørende. Sand refererer til Rhedding-Jones, som snakker om en «Flerkulturell pedagogikk». Hun er kritisk til det hun beskriver som en «Add-on-pedagogikk», «Det vil si at aktiviteter som viser språklig og kulturelt mangfold kommer i tillegg til alle de vanlige aktivitetene» (Sand, 2016, s. 181). Rhedding-Jones mener videre at «En pedagogikk som forholder seg til et språklig og kulturelt mangfoldig samfunn og barnegruppe, må gjøre dette til en del av den daglige pedagogiske virksomheten» (Reddning-Jones, i Sand, 2016, s. 181). Som beskrevet i funnet fra intervju med Barnehagelærer 1, mener hun det er viktig å skape et fellesskap med rom for hver enkelt. Dette kan tolkes dit hen at barnehagens pedagogiske praksis vil være en avgjørende faktor for om barnehagen klarer å skape et fellesskap, og være en arena for inkludering. Man kan derfor stille seg kritisk til følgende uttalelse:

Det som er naturlig å ta inn i barnegruppen, tar vi inn (Barnehagelærer 1).

Det å skulle ta inn «det som er naturlig» i barnehagens pedagogiske arbeid, kan tolkes som det Rhedding-Jones beskriver som nettopp en «add-on-pedagogisk tilnærming». Ved å ha en slik holdning til mangfold vil man kunne se på markeringer og aktiviteter knyttet opp mot andre kulturer enn den norske som eksotiske. Man kan gi barn en overfladisk versjon av ulike andre kulturer ved at man «besøker» disse kulturene. «Barna «besøker» andre kulturer gjennom ulike typer feiringer for å så gå tilbake til en barnehagehverdag som kun reflekter majoritetskulturen» (Sand, 2016, s.182).

Gjennom intervjuene kommer det fram at barnehagelærerne synes det er utfordrende å skulle arbeide for å anerkjenne og synliggjøre kulturelt mangfold på småbarnsavdeling. Med en pedagogikk som er preget av det Sand velger å kalle for en «turist-tilnærming» til mangfold (2016, s. 182), kan man trekke sammenhenger med det informantene formidler. Å skulle «hoppe» mellom ulike kulturer kan være utfordrende, noe som kan føre til at det oppleves vanskelig å skulle synliggjøre mangfold blant de yngste barna. Ved å endre og legge til rette for en «flerkulturell pedagogikk» kan man anerkjenne og synliggjøre mangfold i barnehagen allerede på en småbarnsavdeling. På denne måten, ved å starte med de yngste kan barnehagens praksis endres. Ved å legge til rette for gode holdninger og verdier kan man fremme et inkluderende fellesskap på samfunnsbasis. Ved å tilpasse pedagogikken til et flerkulturelt samfunn, og arbeide for at ulike kulturer, forskjeller og bakgrunner skal være anerkjent i, og som en del av barnehagens hverdagsaktiviteter, kan man bidra til å gjøre barnehagen til en inkluderende arena. Dette i større grad en tidligere, og på den måten anerkjenne og synliggjøre mangfold i det daglige, og ikke bare som en del av markeringer og aktiviteter, men som noe universelt og naturlig (Sand, 2016, s.182).

5. Oppsummerende drøfting

Gjennom arbeidet med bacheloroppgaven har jeg fått svar på problemstillingen: «**Hvordan arbeider et utvalg barnehagelærere for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen, på en småbarnsavdeling?**». Gjennom det foregående kapittelet har ulike momenter som informantene ser på som avgjørende faktorer kommet frem. Disse visualiseres i informantenes arbeid for nettopp å kunne anerkjenne og synliggjøre det flerkulturelle mangfoldet på en småbarnsavdeling. Informantene forteller om viktige faktorer for synliggjøring, disse er; personalets holdninger og verdier, foreldresamarbeidet og synliggjøringen av mangfoldet – barnehagens praksis. Drøftingsdelen og presentasjon av funnene er derfor preget av disse fire faktorene. Informantene forteller om ulike deler av det pedagogiske arbeidet som en forutsetning for å kunne fremme og anerkjenne kulturelt mangfold. Gjervan, m.fl. skriver om en ressursorientert tilnærming til mangfold, og mener det er avgjørende for barnehagens pedagogiske virksomhet hvordan personalet ser på mangfold, som et problem eller en ressurs? (2012, s. 67). Barnehagens pedagogikk vil være en avgjørende faktor for i hvilken grad mangfoldet blir anerkjent og synliggjort. Informantene forteller om mangfold som en ressurs, og som en del av hverdagen i barnehagen.

Å skulle anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet blant de yngste ser informantene likevel på som noe utfordrende og de opplever det som krevende å skulle legge til rette for det i praksis. «Tenker vi oss at det lille barnet faktisk opplever seg som en annen enn de(n) andre, forstår vi at barnet har behov for å dele opplevelser med noen» (Sandvik, 2006, s. 15). Sandvik skriver om å dele opplevelser og gi små barn følelsen av å være en del av et fellesskap, dette krever anerkjennende voksne, som ser alle barn i barnehagen som likeverdige. Fellesskap og inkludering er viktige faktorer for å unngå et skille mellom majoritetskulturen og minoritetskulturen, i et inkluderende samfunn, og i en inkluderende barnehage kan man arbeide aktiv for å unngå skiller som *vi* og *de andre* (Gjervan, m.fl. 2012, s. 74-75). Informantene snakker om å tilrettelegge for de yngste med musiske aktiviteter, sang, og musikk, og på denne måten arbeide med synliggjøring av mangfold for de minste. Videre markerer de ulike høytider knyttet opp til ulike religioner, og har ulike materialer på avdeling for å synliggjøre mangfoldet, for eksempel flagg og et utvalg av utkleddingsklær.

«Følelsen av tilhørighet og anerkjennelse er viktig for alle barns trivsel, utvikling og læring i barnehagen. Et godt samarbeid mellom barnehagens personale og foreldrene bidrar til å øke barnas trygghet og trivsel» (Gjervan, 2018, s. 111). Foreldresamarbeidet ser informantene på som en avgjørende faktor for å fremme og anerkjenne mangfold. Ved å ha oppstartssamtaler hvor de samtaler rundt barnet og barnets kulturelle bakgrunn, får informantene tilstrekkelig med informasjon som kan være nyttig for å skulle aktivt arbeide for å anerkjenne og synliggjøre mangfoldet. På denne måten kan mangfoldet få en naturlig plass i hverdagen. De yngste barna speiler seg i foreldrene og ved å ha en samtale ved barnehagestart vil det kunne være med på å trygge foreldrene, som igjen trygger barna. Det handler om å skape en god relasjon til foreldrene og et godt samarbeid preget av kommunikasjon og en god dialog. «Alle ansatte som jobber med barn, har stor nytte av å bygge et godt generelt samarbeid med foreldrene» (Drugli, 2018, s. 130). Informantene beskriver et godt foreldresamarbeid som en ressurs i arbeidet med å fremme og anerkjenne et kulturelt mangfold for de yngste i barnehagen.

I rammeplan for barnehagen står det at «Barnehagen skal legge til rette for kulturmøter, gi rom for barnas egen kulturskaping og bidra til at alle barn kan få oppleve glede og mestring i sosiale og kulturelle fellesskap» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 9). Informantene knytter personalets holdninger og verdier til hvilken grad barnehagen arbeider for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet i barnehagen. Personalets kompetanse om ulike kulturer, land og religioner er viktige faktorer som påvirker i hvilken grad kravene fra rammeplanen blir møtt. Informantene forteller om det å være bevisst sine egne holdninger og verdier og bidra til å skape et inkluderende samfunn. «Gjennom å synliggjøre mangfold og etablere inkluderende fellesskap, kan barnehagen bidra til at alle barn utvikler kunnskaper og erfaringer som gjør at de mestrer kompleksiteten i hverdagen og samfunnet» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 10). Likevel mener informantene at personalets kompetanse kan utvikles ytterligere, ulike utfordringer man kan støte på er språklige barrierer, ulike forventinger til hva en barnehage skal være, ulike erfaringer og ulike forventinger til samarbeid mellom hjemmet og barnehagen. Med et personale som er bevisst sine egne holdninger og verdier knyttet til å arbeide for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet i barnehagen, også på en småbarnsavdeling, vil personalet stå sterkere i møte med utfordringer som oppstår i hverdagen. Her mener informantene at man må møte hverandre som likeverdige mennesker med de samme forutsetningene. Barnehagelærer 1 beskriver det på følgende måte:

Et godt samfunn er avhengig av at vi inkluderer (Barnehagelærer 1).

«Våre holdninger preges av erfaringer fra egen oppvekst, familie, sosialt nettverk, media og storsamfunnet. Vi er altså ikke alene et produkt av våre egne holdninger, men er preget av det samfunnet vi lever i og de livserfaringene vi har» (Gjervan, m.fl. 2012, s. 72). Personalets holdninger og verdier vil derfor være en avgjørende faktor for hvordan man tilrettelegger for anerkjennelse, og synliggjøring av det kulturelle mangfoldet i barnehagen og vil kunne være med på å påvirke synet på mangfoldet også på samfunnsnivå.

5.1 Avslutning

Gjennom denne bacheloroppgaven har jeg ved bruk av kvalitativ forskningsmetode fått et større innblikk i hvordan et utvalg barnehagelærere arbeider for å fremme, anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen, på en småbarnsavdeling. Informantene har delt informasjon om hvordan mangfoldet preger deres hverdag i barnehagen og det pedagogiske arbeidet. I denne oppgaven har jeg valgt å dele funn og drøftingsdel i ulike delkapitler som speiler de ulike forutsetningene mine informanter mener er relevante faktorer for å skulle kunne anerkjenne og synliggjøre kulturelt mangfold. Kulturelt mangfold og samfunnet preget av dette mangfoldet er komplekst. Informantene mener det er ulike deler av barnehagens pedagogiske virksomhet som er forutsetninger for å kunne arbeide for å anerkjenne og synliggjøre mangfold. Det består av ulike elementer, som foreldresamarbeid, personalets holdninger og verdier, pedagogisk praksis og pedagogisk tilnærming. Gjennom intervjuene og drøfting av funn kan man tolke det slik at et entydig svar på hvordan man arbeider for å anerkjenne og synliggjøre mangfold ikke er mulig. Man må heller se på det som et arbeid bestående av flere faktorer slik informantene beskriver og som tydelig kommer fram gjennom drøfting av funn.

6. Litteraturliste

- Bakken, Y. (2016). Kræsjkurs i flerkulturell kompetanse – bra å vite for godt samarbeid mellom barnehage og hjem. I, Bakken, Y. & Solbue, V. (red.) (2016). *Mangfold i barnehagen. Fra politisk vilje til flerkulturell virkelighet?* Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.
- Bergsland, M. & Jæger, H. (red.) (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Dalland, O. (2018) *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Drugli, M, B. (2018). Den vanskelige foreldresamtalen. I, Glaser, V. (2018). *Foreldresamarbeid. Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T, H. (2001). Identitet. I, Eriksen, T, H. (red) (2001). *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjervan, M., Andersen, C. & Bleka, M. (2012). *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Gjervan, M. (2018). Flerkulturelle perspektiver og foreldresamarbeid. I, Glaser, V. (2018). *Foreldresamarbeid. Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hauge, A.-M. (2007). *Den felleskulturelle skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannssen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS
- Kvale og Brinkmann (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag as.

- Rammeplan for barnehagen - *innhold og oppgaver*. (2017). Utdanningsdirektoratet. Lastet ned fra:<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>.
- Sand, S. (2016). *Ulikhet og fellesskap. Flerkulturell pedagogikk i barnehagen*. Vallset: Oplandske bokforlag AS.
- Sandvik, N. (2006). *Temahefte om de minste barna i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet. Hentet 04.04.2019 fra:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/287768-temahefte_om_de_minste_barna_i_barnehagen1.pdf
- Statistisk sentralbyrå (2019). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*. Hentet 07.04.2019 fra: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar>
- Svare, M, H. (2017). «Men, koss feire dem jul i ainner religiona?» Kulturformidling og høytidsmarkeringer i barnehagen – og mot til å utforske mangfold. I, Sagberg, S. (red). (2017). *Mot til å være barnehagelærer. Verdier som omdreiningspunkt*. Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.

7. Vedlegg – Samtykkeskjema/Informasjonsskriv

Informasjonsskriv til informanten

Hei! Vi har tidligere vært i kontakt og snakket om din deltakelse i mitt bachelorprosjekt. Jeg er svært glad for at du vil bidra, fordi dine tanker rundt mitt tema er av interesse for meg. Målet med bacheloroppgaven min er å se på hvilke erfaringer barnehagelærere har med å fremme og ivareta kulturelt mangfold på en småbarnsavdeling i barnehagen. Jeg har derfor kommet fram til problemstillingen; «Hvordan arbeider et utvalg barnehagelærere for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen på en småbarnsavdeling?».

Mine veiledere i bacheloroppgaven er Marit Kanstad og Trude Kristiansen ved Dronning Mauds Minne Høgskole. Metoden jeg har valgt for bacheloroppgaven er kvalitativ metode, da i form av intervju av to pedagogiske ledere fra to barnehager i Trondheim. På grunn av endringer i personvernloven er det ikke lengre mulighet for å gjøre opptak av intervjuet. Jeg ønsker dermed å ha med meg en medstudent som sekretær som vil være tilstede under intervjuet og transkribere underveis. Ingen opplysninger om deg vil bli nedskrevet og vi har begge signert skjema om taushetsplikt og forholder oss til regelverket knyttet opp mot taushetsplikten.

Prosjektet skal være ferdig 3. mai. Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg fra prosjektet uten å måtte begrunne det.

Jeg har mottatt muntlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Kryss av i boksen nedenfor:

JA:	Nei:
-----	------

Jeg ser frem til et godt samarbeid!

Ta kontakt ved spørsmål og kommentarer.

Tlf:

E-mail:

8. Vedlegg – Intervjuguide

Intervjuguide

Bakgrunn:

Fortell meg om bakgrunnen din:

- - Utdanning,
- - Yrkeserfaring, ansiennitet
- - Noe mer du ønsker å tilføye?

Om barnehagen: Kan du fortelle meg litt om barnehagen deres? Avdelinger, barn, ansatte.

Noe annet du vil nevne?

Om barnegruppa: Kan du beskrive barnegruppa? Hvordan vil du beskrive det kulturelle mangfoldet? Noe annet?

Problemstilling:

«Hvordan arbeider et utvalg barnehagelærere for å anerkjenne og synliggjøre det kulturelle mangfoldet som er representert i barnegruppen på en småbarnsavdeling?»

Hva legger du i begrepet mangfold?

Hvilke tanker har du om religionens plass på en småbarnsavdeling?

Rammeplanen for barnehagen sier at «Barnehagen skal synliggjøre et mangfold i familie former og sørge for at alle barn får sin familie speilet i barnehagen». Har du erfaring med at dette kravet fra rammeplanen blir møtt?

- På hvilken måte?

Hvordan kan man anerkjenne og respektere identiteten til hvert enkelt barn, i en mangfoldig barnegruppe?

- Hva tenker du når jeg sier religion som en del av identitet?

Hvilke erfaringer har du i forhold til foreldresamarbeid knyttet opp til å skulle anerkjenne og respektere det enkelte barns religiøse bakgrunn?

- Hvordan oppleves foreldresamarbeidet?

På hvilken måte kan barnehagen være en arena for å fremme mangfold og gjensidig respekt?

- Mener du et kulturelt mangfold er en ressurs eller utfordring for det pedagogiske arbeidet?

Hvordan kan man synliggjøre mangfold knyttet opp mot religion, uten å forkynne?

- Tenker du at markering av ulike religiøse høytider vil kunne være en viktig faktor for å synliggjøre og anerkjenne mangfoldet på en småbarnsavdeling?
- Hva tenker du når jeg sier «fremmedfrykt»?

Hvilke egenskaper tenker du det er viktig at personalet har for å kunne anerkjenne og synliggjøre mangfold?

- Hvordan oppleves det å skulle synliggjøre det religiøse mangfoldet på en småbarnsavdeling?

Oppsummering:

- Er det noe du har lyst til å tilføye?